

L'ARQUEOLOGIA SUBAQUÀTICA: LA GERMANA MÉS POBRA

Escorcollar la mar

La manca de mitjans materials i d'arqueòlegs especialitzats impedeix recuperar el nostre patrimoni arqueològic subaquàtic exposat de forma permanent a l'espoli.

Ferranda Martí

Aquest estiu, un grup de submarinistes del grup CIAS, del Cabanyal, trobà casualment, en un indret de la costa pròxima a València, una sèrie de restes romanes que podrien pertànyer a una nau enfonsada o a un fondejador. Els descobridors s'apressaren a registrar la troballa en la Conselleria de Cultura, de la qual, i segons la llei, els correspon la meitat en metàl·lic del seu valor. En pocs dies, tècniques de la Conselleria, acompanyades pels descobridors, realitzaren una inspecció del lloc on s'havia produït la troballa, la situació exacta del qual, per raons de seguretat, no s'ha volgut fer pública.

Aquest jaciment, segons ha pogut saber EL TEMPS, ja era conegut

abans i es tracta, més exactament, d'un redescobriment. Segons Assumpció Fernández, especialista en arqueologia submarina i membre del Servei d'Investigació Arqueològica de Castelló (SIAP), la Conselleria disposa d'una llista dels jaciments submarins del Cabanyal, la Malva-rosa, Cullera, Dénia, Xàbia, Santa Pola i Torrevella, i el que ara han trobat els submarinistes del CIAS hi està inclòs.

«No entenc —ens diu A. Fernández— com és que apareix ara com un nou descobriment i s'ha de donar una recompensa als descobridors». De qualsevol manera, i malgrat el premi estipulat, no és gens habitual que es registren les restes antigues subaquàtiques al voltant de les quals gira una intensa activitat de compra-venda. Els espoliadors han pogut actuar i actuen

a lloure, en un espai escassament controlat i quasi verge, ja que són molt pocs els jaciments submarins excavats. L'extraordinària riquesa arqueològica depositada al fons del mar —s'han comptabilitzat al País Valencià més d'una seixantena de jaciments— contrasta amb l'escassa atenció que tradicionalment s'hi dedica.

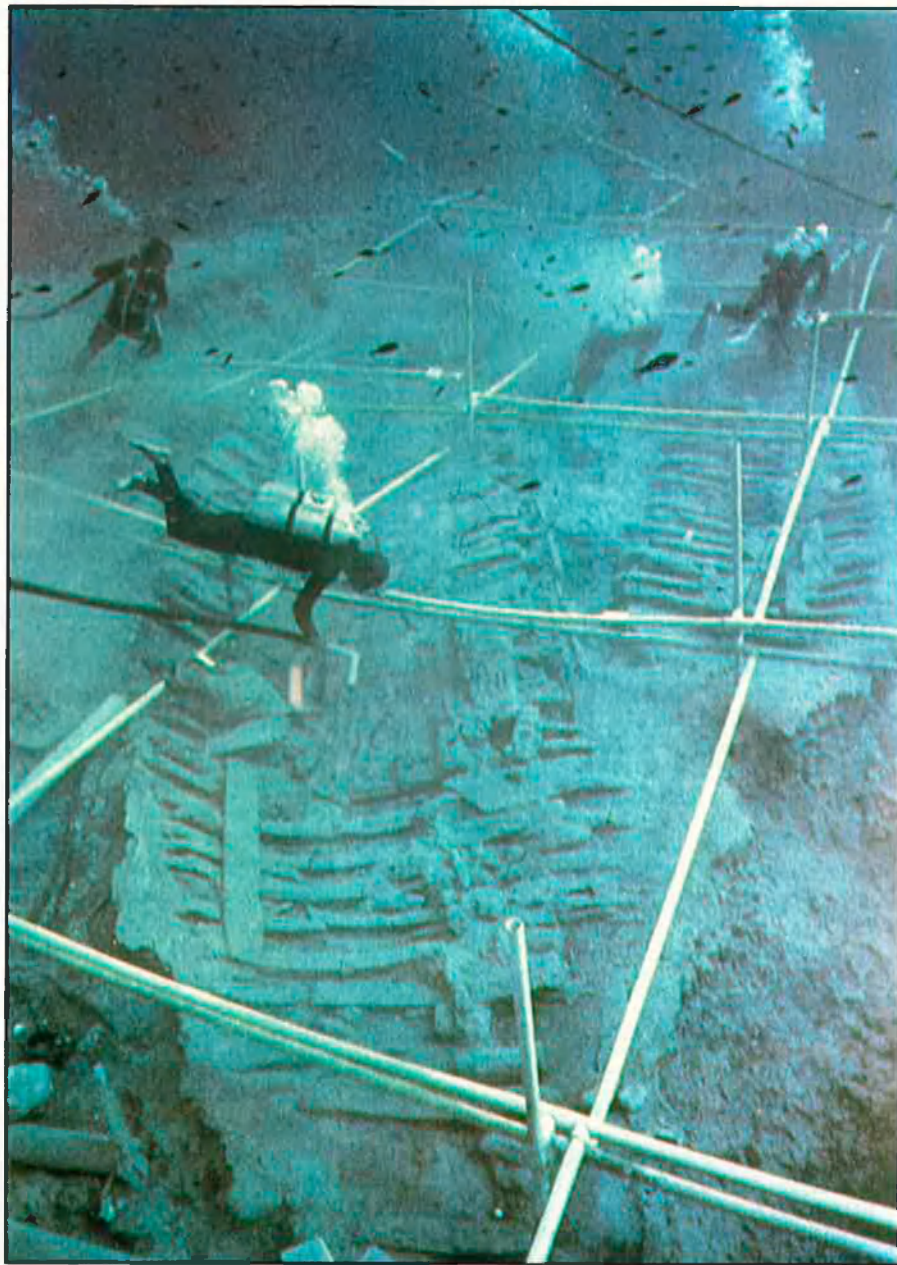
Les úniques activitats realitzades es redueixen a unes poques campanyes puntuals de prospecció i excavació durant l'estiu, que resulten, segons els especialistes, del tot insuficients. Les inversions dedicades, dels cinquanta milions destinats a l'apartat d'arqueologia, per a activitats subaquàtiques són mínimes, segons ens ha informat Carme Aranegui, cap del Patrimoni Mòbil de la Conselleria de Cultura. Enguany —ens ha comunicat— s'han fet unes quatre intervencions, totes d'urgència, i es treballa normalment en col·laboració amb el Ministeri de Cultura.

Grans problemes d'equipament

Sembla que en l'arqueologia submarina valenciana les coses han canviat poc des que l'any 1963 uns submarinistes

tes aficionats trobaren una magnífica escultura romana d'Apol·lo en aigües de Pinedo. Segons Encarna Bertó, especialista en arqueologia submarina, el problema més greu és el de la manca d'infraestructura: «Ens veiem obligats a llogar el material d'immersió i la barca cada any, i en això se'ns en va una part important de la subvenció. A més, el material que lloguem està molt usat i augmenta perillosament el risc d'un accident».

Si bé reconeix que no hi ha molts tècnics, no és cert, ens ha aclarit, que no hi haja gent interessada, tal com s'ha publicat a la premsa, «el curs de submarinisme programat per a l'estiu, al qual s'havien apuntat un bon grapat d'arqueòlegs, es va publicar molt tard, quan ja no quedava ningú a les facultats, i per això es va suspendre». Encarna, que és presidenta de la Secció d'Arqueologia Subaquàtica del CAU i assessora d'arqueologia de la Federació d'Activitats Subaquàtiques de la Comunitat Valenciana, presentà l'any 85, a la Conselleria de Cultura, un projecte de potenciació i organització de l'arqueologia subaquàtica al País Valencià. En l'esmentat projecte

Panoràmica d'una excavació submarina.

dez, realitzà una sèrie de prospeccions per la costa: «treballàvem amb material deixat perquè el SIAM no disposa de cap equip i intentàrem, inútilment, aconseguir material del Centre Nacional d'Investigacions Arqueològiques Submarines de Cartagena, però sembla reservat a un grapat d'arqueòlegs de Madrid».

La manca del material necessari —només al SIAP de Castelló disposen de compressors i una barca pròpia— no és l'únic problema. La correcta conservació de les peces extretes perquè puguen ser estudiades i exposades és encara una qüestió a resoldre. L'any 81 es parlava de la creació d'un nou Museu Marítim de la Ciutat, a les drassanes del port, però és un dels molts projectes ajornats. L'actual museu es tro-

ba en una de les torres dels Serrans, però es tracta més aviat d'un magatzem obert al públic on s'amunteguen les peces. És la mostra més clara del que no ha de ser mai un museu.

Per a Víctor Guerrero, un mallorquí especialista en arqueologia submarina, és inadmissible que, amb la gran quantitat de jaciments existents a les Illes i les excel·lents condicions de visibilitat, no es faça res. «Des del punt de vista oficial —ens diu— l'arqueologia submarina no existeix a les Illes, no hi ha cap servei tècnic que se n'ocupe i recentment les úniques excavacions realitzades han estat organitzades pel Centre de Cartagena». En general, la situació de l'arqueologia a les Illes és dramàtica ja que, enguany, no s'hi ha donat per ara cap subvenció i només

Cep roma procedent d'una prospecció realitzada en aigües de la costa de València.

exposava la infraestructura material i humana necessària per a posar en marxa aquesta vessant de l'arqueologia, però, fins ara, no ha obtingut cap resposta.

Per a Albert Ribera, director del Servei d'Investigació Arqueològica Municipal de València (SIAM), el tractament que rep l'arqueologia submarina per part de les institucions és deplorable. Des de l'any 1981 fins al 85, ell mateix, amb la col·laboració d'A. Fernán-

FILMOTECA DE LA GENERALITAT DE CATALUNYA

DIMECRES, 19

18.00 h.: EL BARRI DEL CORB, *Bo Widerberg*, 1963. Suècia. V.O.S.E.

20.00 h.: UN HOMBRE EN EL TEJADO, *Bo Widerberg*, 1976. Suècia. V.O.S.anglès.

22.00 h.: TAMBIEN LOS ENANOS EMPEZARON SIENDO PEQUENOS, *Werner Herzog*, 1970. R.F.A. V.O.S.E.

DIJOUS, 20

18.00 h.: EL COTXET, *Bo Widerberg*, 1962. Suècia V.O.S.anglès.

20.00 h.: L'HOMME DE MAÏLLORCA, *Bo Widerberg*, 1984. Suècia. V.O.S.E.

22.00 h.: ESPERANÇA, *Yilmaz Güney*, 1970. Turquia. V.O.S.francès.

DIVENDRES, 21

18.00 h.: EVA AL DESNUDO, *Joseph L. Mankiewicz*, 1950. EUA. V.O.S.E.

20.00 h.: EL CAMI DE LA SERP, *Bo Widerberg*, 1986. Suècia. V.O.S.anglès.

22.00 h.: ELS SOLS DE L'ILLA DE PASCUA, *Pierre Kast*, 1971. Chile-França-Brasil. V.O.S.francès.

DISSABTE, 22

16:00 h.: PICNIC, *Joshua Logan*, 1966. EUA. V.E.

18.00 h.: A 23 PASOS DE BAKER STREET, *Henry Hathaway*, 1956. EUA. V.O.S.E.

20.00 h.: ME SIENTO REJUVENCER, *Howard Hawks*, 1952. EUA. V.O.S.E.

22.00 h.: EL PARDAL, *Youssef Chahine*, 1971. Egipte. V.O.S.francès.

DIUMENGE, 23

12.00 h.: Matinal infantil: UN ASTRONAUTA EN LA CORTE DEL REY ARTURO, *Russ Mayberry*, 1979. EUA. V.E.

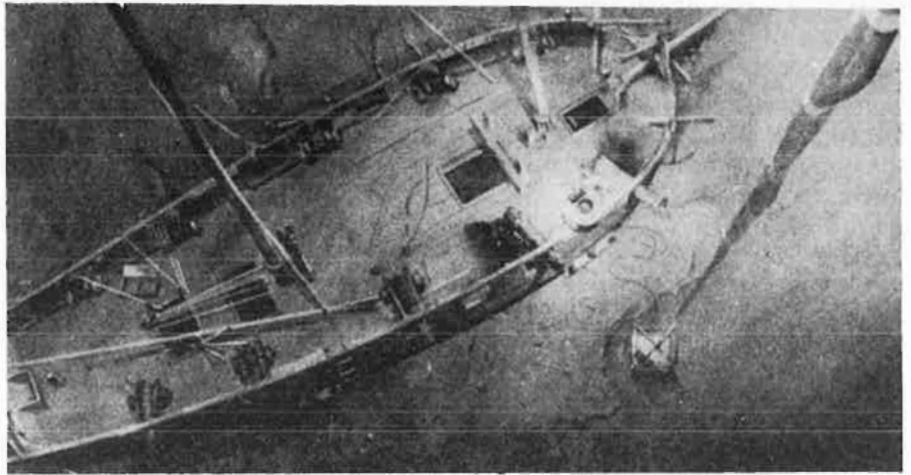
16.00 h.: A 23 PASOS DE BAKER STREET, *Henry Hathaway*, 1956. EUA. V.O.S.E.

18.00 h.: ME SIENTO REJUVENCER, *Howard Hawks*, 1952. EUA. V.O.S.E.

20.00 h.: EVA AL DESNUDO, *Joseph L. Mankiewicz*, 1950. EUA. V.O.S.E.

22.15 h.: MALAS CALLES, *Martin Scorsese*, 1973. EUA. V.O.S.francès.

Travessera de Gràcia, 63.
Telèfon 201 29 06

Cal recuperar la riquesa arqueològica subaquàtica de la Mediterrània.

se n'atorga el permís. En anys anteriors, però, les inversions anuals dedicades pel govern balear no han superat mai els dos milions de pessetes.

A Catalunya, lluny de gaudir d'una situació ideal, disposen des de fa set anys d'una mínima infraestructura. «L'any 81 —ens explica Xavier Nieto— es creà dins del Centre d'Investigacions Arqueològiques de la Generalitat de Catalunya i la Diputació de Girona, el Departament d'Arqueologia Subaquàtica que jo dirigeixo. Començarem per crear un equip i aconseguir els mitjans materials més bàsics, i paral·lelament ens vam dedicar a sortir a tots els mitjans de comunicació per fer veure, als polítics especialment, la necessitat de conservar el patrimoni arqueològic i per denunciar l'exportació il·legal de peces procedents de jaciments submarins arreu d'Europa». L'equip d'immersió i la resta de material sols els permet treballar en excavacions senzilles a poca fondària, i es realitzen dues campanyes a l'any. El Departament, però, ubicat a Girona, no es pot fer càrrec de tota la costa i s'ha previst la creació del Centre d'Arqueologia Submarina de Catalunya. «Es tracta —explica Nieto— d'un projecte que ja està molt avançat i que ens permetrà augmentar les activitats arqueològiques en el medi subaquàtic català».

Un 'souvenir' i un negoci

Segons la llei, els béns mobles de caràcter històric que poden ser estudiats amb una metodologia arqueològica, depositats al fons de les aigües territorials i de la plataforma continental, formen part del patrimoni històric i, per tant, és totalment il·legal extraure-los-en i comerciar amb ells. En cas que siga una troballa casual, una situació certament difícil de precisar, el descobridor és recompensat. Es tracta d'una mesura molt perillosa, en opinió de l'especialista Encarna Bertó, perquè pot fomentar l'espòli: «Jo no

donaria res per un material fora del seu context arqueològic, només gratificaria els que donen part del lloc on hi ha un jaciment».

No obstant això, el problema més greu és el de l'espòli incontrolat a què estan sotmesos els jaciments subaquàtics. Els *buscadors de tresors* es desplacen veloçment amb llanxes Zodiac i a partir del botí aconseguen guanyar ben sucosos. A Xàbia, per exemple, segons A. Espinós, actual director del Museu Arqueològic, es pot adquirir una àmfora per 100.000 o 150.000 ptes. Encara que tot depèn del grau d'ingenuïtat dels compradors, fonamentalment col·leccionistes, nous rics que necessiten decorar un raconet del xalet o turistes estrangers que obtenen així un *souvenir* de luxe. Tota la costa està, en general, molt malmesa, però, especialment Sagunt, el Saler, Dénia, Xàbia, Altea i Santa Pola són els punts més castigats per l'espòli. En aquesta última població és fàcil trobar alguns antiquaris i joiers que tenen àmfors a la venda. A les Illes, segons el director del Museu Arqueològic d'Eivissa, ara no s'espòlia tant perquè està tot pràcticament arrasat. Fa uns anys, fins i tot un fullet de propaganda per a llogar apartaments a Eivissa, especificava la proximitat d'aquests a uns jaciments subaquàtics que podien ser *visitats*.

La Costa Brava és, a Catalunya, l'àrea més espoliada, ja que ofereix unes condicions molt bones per a practicar el submarinisme i atrau aficionats de tot Europa. Suïssa, EUA, Alemanya i França són els països de destinació de moltes àmfors d'ací. A Hannover (RFA), per exemple, ens comenta Xavier Nieto, hi ha, a les dependències policials, un petit magatzem atapeït d'àmfors requisades a la frontera que havien eixit il·legalment de l'estat espanyol. Un altre cas és el de Nimes, on recentment la policia francesa interceptà un carregament d'àmfors que, segons van confessar els autors de l'espòli, pertanyien a un jaciment del Cap de Creus. □